

SASA VEGRI, NAPLAVLJENI PLEN

Vegrijeva izpoveduje v svojih pesmih* predvsem subjektivna doživetja. Zunanega sveta se dotika samo toliko, kolikor le-ta neposredno in bistveno vpliva na njen osebni razvoj. Če primerjamo njeno drugo zbirko *Naplavljeni plen z Mesečnim konjem* (1958), opazimo pomembne vsebinske spremembe. *Mesečni konj* je še predvsem rezultat otroških in dekliških sanj, želja, nemirov, hrepenenja, vtisov in ljubezni; hkrati pa so že v prvi zbirki izpričani trdni obrisi svojevrstne ženske narave, pri kateri je močno poudarjena prirodnost, vitalnost in pravičnost do sebe; predvsem pa je opazna odločna volja po osamosvojitvi. Te pomembne značilnosti njene narave so prišle v drugi zbirki močno do izraza.

Pesmi *Naplavljenega plena* so razvrščene v tri razdelke: *Rumena luč*, *Zasnuli mesec* in *Vas*. V prvem delu prvega razdelka govori pesnica o svojem odnosu do družbe. Najvažnejša karakteristika tega odnosa je pesničina bolečina. Njen izvor je v številnih neskladnostih med pojavi v družbi in moralnimi normami, ki si jih je pesnica sama izoblikovala. Strastno išče svojo pravo, neokrnjeno človeško podobo; bori se zanjo s svetom, ki je poln njej nasprotujočih sil. Pesmi so ji uteha, ker v njih deloma uresničuje tisto, kar hoče doseči v življenju. Drugi del prvega ciklusa tvorijo vizije prejšnjih izpovedi; smisel je izražen s podobami.

Razdelek *Zasnuli mesec* vsebuje erotične pesmi. V prvem delu govori pesnica o doživljanju ljubezenskega čustva pri ženski. V drugem delu izpoveduje doživetje materinstva; veseli se svojega telesa, ker je plodno; vzhičena je od »resnične in nenavadne« sreče spričo rojstva otroka. Tretji del govori o oblikah njenega ljubezenskega čustva do moškega.

Ljubezen je najsvetlejšo mesto v poeziji Vegrijeve. To je zanjo tako velik pojav, da včasih živi v njej skoraj avtonomno. Ljubezen in materinstvo sta ji rešitvi pred grobo vsakdanjostjo. Težkih trenutkov v njeni ljubezenski liriki ni.

Prva dva razdelka sta po obsegu zajetnejša in v sklopu poezije Saše Vegri vsebinsko pomembnejša kot zadnji — *Vas*; tudi po izpovedni izrazitosti večinoma presegata zadnjega. Tu so podobe s kmetov. Vegrijeva je zelo navezana na prirodo; v prvi zbirki je še vse njeno doživljanje prepleteno z naravo in s kmečkim svetom. Bližnje sorodstvo z zemljo se odraža tudi v njenem značaju; hoče biti čimbolj prirodna. Do zemlje čuti posebno ljubezen kot kmet, zato je prizadeta, ko to ljubezen izpodrivajo spremembe v oblikah življenja na podeželju.

Ceprav tematika te poezije ni obsežna in ima močno subjektivno problem-sko obarvanost, je pomembna za našo literaturo. Vrednost te poezije je v tem, da njena avtorica iskreno izpoveduje svoja doživljanja. To se vidi iz obeh zbirk. Hkrati pa ima zelo zdrav občutek za vrednotenje pojavov v sebi. Njeni problemi so tudi problemi sodobnega človeka.

Vegrijeva veruje, da je možna prirodna skladnost v človeku. Neskladnosti prihajajo vanj od zunaj. To dokazuje ljubezenska lirika in pa izpovedi o doživljanju svobodnega in neokrnjenega človeka v prvem razdelku.

* Saša Vegri, *Naplavljeni plen*. Zbirka Tokovi časa. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1961.

Pesnica doživlja predvsem s čustvom. Od te specifičnosti njene narave je odvisna marsikatera karakteristika njene poezije. Izbor metafor in asociativni svet sta odvisna predvsem od tega; njeni opisi govore največ o čustvenih stanjih; pogostne so impresije (ciklus *Vas*); slike delujejo bolj na bravčeve čute kot na intelekt. Občutja so podana zelo konkretno, bolečino občuti kot rano, krvav pokol, ogenj, madeže, ki jedkajo. Zgradba njenih pesmi in verz sta včasih nekoliko neurejena, verjetno predvsem zaradi čustvene usmerjenosti njene narave.

S čustvom tudi sprejema ali odklanja pojave v sebi in okolici. Njena občutja so zelo določna. Tako je njen pesniški svet jasno začrtan; v njem ni večjih nedoslednosti. Če poudarjamo primarnost čustvenega doživljanja v njeni poeziji, s tem še ne negiramo intelekta; vendar ta za Vegrijevo ni tako značilen.

Jezikovni izraz v *Naplavljenem plenu* ni tako ustrezen, kot je bil jezikovni izraz v zbirki *Mesečni konj*; gostobesednosti se v glavnem izogiblje, šepa pa nekajkrat zaradi neizrazitosti in zamotanosti. Tudi kompozicija pesmi se zdi včasih ne dovolj urejena. Vendar je značilno nizanje podob utemeljeno že s specifičnostjo pesničinega doživljanja.

France Novak

SMILJAN ROZMAN, MESTO

Na prvi mah se res zdi, ko da Rozman* zgolj mirno, neprizadeto opazuje življenje in pozorno registrira življenjske detajle v vseh nadrobnostih, tako rekoč brez posebnega namena, z radovednostjo človeka, ki mu je zanimivo in dragoceno vse, kar prinaša široka življenjska reka. Ta »indiferentnost« je kretnja pravega epika, ki ne vsiljuje neposredno svojih nazorov, ampak jih infiltrira s spretnim izborom življenjskih podob in idejno čustvenim kontekstom. Saj ni moči zanikati, da so Rozmanove novele polne posebnega ozračja, posebne atmosfere, ki je značilna prav zanj in po kateri zanesljivo prepoznamo njegovo pero. Ta izrazita individualna nota pač ni slučajna in je prav izraz njegovega specifičnega gledanja na svet in človeka.

Kljub domala kronistični vnemi pri zbiranju življenjskega gradiva uravnava Rozman fabulativni tok tako, da lahko že iz tega spoznamo nekatere značilnosti njegovega pisateljskega prijema. Avtor *Mesta* sicer ni tezni pisatelj in pri njem ni zaslediti strastne predanosti ideji, v imenu katere bi bilo prikrojeno življenje, tako da bi se njena vsebina čimbolj energično manifestirala; taka razumska orientacija mu je večidel tuja. Pa vendar ni naključje, da se pogostoma njegove zgodbe končajo z zlomom junaka ali pa vsaj z njegovo vdano resignacijo, s spoznanjem, da se življenje ne da spremeniti in da se le-to giblje po železnih zakonitostih, največkrat nasprotnih njegovim interesom. Celotaj, kadar se usode nastopajočih sklenejo mirno, je njihova »sreča« tako majhna in neznatna, da izzveni vse prej kot optimistično. Ni pisateljeva želja po učinkovitem koncu vodilo za tak sklepni akord, saj prav elementa zavestnega snovanja bralci pri Rozmanu sploh ne zaznajo; v njegovih najboljših novelah se zdi, ko da življenje samo po nepisanih tajnih zakonih uravnava usode ljudi v žalostno, tegobno brezcilnost.

* Smiljan Rozman, *Mesto*. Založba Obzorja, Maribor 1961.